

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

415-57/24

Београд

дел. бр. 9231 датум 03. април 2025. год.

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ
МОНИТОРИНГ УСТАНОВА У КОЈИМА СЕ НАЛАЗЕ ЛИЦА ЛИШЕНА СЛОБОДЕ
ПРАЋЕЊЕ ПОСТУПАЊА ПРЕМА МИГРАНТИМА / ТРАЖИОЦИМА АЗИЛА

Извештај о посети
Аеродрому "Константин Велики"

Београд, април 2025. године

САДРЖАЈ

1.	УВОД	3
1.1.	МАНДАТ НПМ	3
1.2.	ПОДАЦИ О ПОСЕТИ	4
1.2.1.	ОПШТИ ПОДАЦИ	4
1.2.2.	ТОК ПОСЕТЕ	4
1.2.3.	САРАДЊА СА НПМ	4
1.3.	ПРЕТХОДНА ПОСЕТА	4
2.	УТВРЂЕНО СТАЊЕ И ПРЕПОРУКЕ	5
2.1.	ТРАЖИОЦИ АЗИЛА	5
2.2.	СМЕШТАЈ У ПРОСТОРИЈЕ НА АЕРОДРОМУ	7

1. УВОД

1.1. МАНДАТ НПМ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамо разговара са тим лицима и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, као и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају. По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеним установама. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсманима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Одељење националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ,² којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног јавног позива,³ Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ и то: Комитет правника за људска права, Виктимолошко друштво Србије, Центар за интеграцију младих, Хелсиншки одбор за људска права у Србији, Одбор за људска права Ваљево, Кликаktiv – Центар за развој социјалних политика и Групу 484.

¹ "Сл. лист СЦГ – Међ. уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС – Међ. уговори", бр. 7/11.

² Потписан 12. децембра 2011. год.

³ Објављен на интернет страници Заштитника грађана 02. септембра 2024. год.

1.2. ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

1.2.1. ОПШТИ ПОДАЦИ

УСТАНОВА	Аеродром "Константин Велики" Ниш
ВРЕМЕ	17. децембар 2024. године
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана, у сарадњи са удружењем Група 484
ВРСТА	Контролна
ЦИЉ	Праћење поступања по препорукама НПМ
НАЈАВА	Посета је ненајављена
ТИМ	Марко Анојчић, <i>Заштитник грађана/Одељење НПМ</i> Гордана Грујичић, <i>Група 484</i>

1.2.2. ТОК ПОСЕТЕ

Тим НПМ је посету започео у просторијама Станице граничне полиције Ниш - аеродром, где су од полицијских службеника добијене релевантне информације и остварен увид у документацију. Потом је тим обишао просторије у које се смештају странци којима је одбијен улазак у земљу, прикупио потребне информације од аеродромског обезбеђења и остварио увид у евиденције које они воде. НПМ није затекао странце у овим просторијама.

1.2.3. САРАДЊА СА НПМ

Полицијски службеници и службеници Аеродрома су остварили пуну сарадњу са тимом НПМ, омогућивши му да несметано обави своју дужност. Службеници су показали кооперативност, дали одговоре на сва постављена питања, омогућили приступ и фотографисање просторија и увид у и фотокопирање целокупне тражене документације.

1.3. ПРЕТХОДНА ПОСЕТА

НПМ је претходни пут посетио Аеродром "Константин Велики" 7. априла 2023. године. О посети је сачињен Извештај са налазима и четири препоруке за отклањање уочених недостатака и унапређење поступања органа.⁴ Након тога, Министарство унутрашњих послова и Аеродроми Србије д.о.о. су обавестили НПМ о мерама предузетим ради

⁴ Извештај о посети Аеродрому "Константин Велики" Ниш, бр. 415-25/23 од 24. априла 2023. год.

поступања по упућеним препорукама.⁵ Извештај и одговор су објављени на интернет страници НПМ.⁶

Током ове посете НПМ је пратио начин на који је поступљено по упућеним препорукама и у овом Извештају су представљени налази до којих је НПМ дошао.

2. УТВРЂЕНО СТАЊЕ И ПРЕПОРУКЕ

2.1. ТРАЖИОЦИ АЗИЛА

1. ПРЕПОРУКА НПМ 2023. ГОД:

Станица граничне полиције Ниш – Аеродром ће све странце који указују на страх од прогона или озбиљног кршења права у земљи у коју би требало да се врате након што им је одбијен улазак у Републику Србију поучити о могућности да затраже азил у Републици Србији и све странце који су изразили такву намеру ће регистровати и поучити о процедури која се на њих примењује и правима која имају.

НАЛАЗ:

Полицијски службеници наводе да од претходне посете НПМ није било ситуација да странци одбијају да се врате у земљу из које су допутовали. У поређењу са ситуацијама које су уочене приликом претходне посете, када су имали путнике који су покушали да уђу у земљу са фалсификованим исправама а касније одбијали да се врате,⁷ наводе да је авио компанија која обавља саобраћај са Истанбулом, одакле долазе скоро сви путници којима је одбијен улазак, унапредила своје процедуре и већ на полазном аеродрому одбија укрцавање путника са оваквим исправама. На пример, у периоду септембар – децембар 2024. године одбијен је улаз у земљу за укупно 25 страних држављана, од тога је њих 21 имало држављанство Републике Турске⁸ и никоме није одбијен улазак због недостатака који се односе на путне исправе.⁹

НПМ ће са посебно пажњом наставити да прати ово питање, имајући у виду важност приступа поступку азила за спречавање тортуре.

⁵ Акт Секретаријата Министарства унутрашњих послова бр. 072-159/23-2 од 8. августа 2023. год, у чијем прилогу је достављен акт Дирекције полиције – Управе граничне полиције бр. 07-58/22 од 22. јуна 2023. год; акт Аеродрома Србије д.о.о. бр. 5230/23 од 19. јуна 2023. год.

⁶ https://npm.ombudsman.org.rs/index.php?option=com_content&view=article&id=1218:на-препоруку-нпма-инсталиран-уређај-за-дактилоскопирање-у-станици-граничне-полиције-нишаеродром&catid=112&Itemid=116.

⁷ Иако је у одговору Управе граничне полиције наведено да ће у овим ситуацијама наставити да се поступа у складу са смерницама јавног тужилаштва, на састанку представника Управе са НПМ који је одржан 12. децембра 2023. год, кроз дијалог који је остварен у вези са поступањем по упућеним препорукама, констатовано је да ће се у будућем раду поступати у складу са овом препоруком НПМ.

⁸ Поред тога, њих 2 је имало држављанство Демократске Социјалистичке Републике Шри Ланка и 2 држављанство Републике Индије.

⁹ Улазак за 24 странаца је одбијен због постојања оправдане сумње да боравак неће користити у намеравану сврху и 1 због тога што је на снази заштитна мера удаљења, мера безбедности протеривања странца, односно забрана уласка у Републику Србију.

2. ПРЕПОРУКА НПМ 2023. ГОД:

Министарство унутрашњих послова ће у Станици граничне полиције Ниш – Аеродром обезбедити услове за регистрацију странаца који су изразили намеру да поднесу захтев за азил.

НАЛАЗ:

У складу са најавама, опрема је постављена у једну просторију која се налази код улаза у терминал са стране писте, а пре граничне контроле, чиме су на Аеродрому обезбеђени услови за регистрацију странаца који изразе намеру да поднесу захтев за азил у Републици Србији.

опрема за регистрацију странаца који су изразили намеру да поднесу захтев за азил

Уочено је да су видно истакнуте информације о могућности приступа поступку азила и контакт подацима пружалаца бесплатне правне помоћи, на више језика. Ипак, до дана посете НПМ није било регистрованих намера.

плакати са информацијама о приступу поступку азила

2.2. СМЕШТАЈ У ПРОСТОРИЈЕ НА АЕРОДРОМУ

3. ПРЕПОРУКА НПМ 2023. ГОД:

Аеродром "Константин Велики" ће обезбедити да у свим просторијама за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу:

- буду постављени тастери за позивање службеника,
- буду истакнуте информације о пружаоцима правне помоћи,
- буде доступна топла вода, уколико просторија располаже са тоалетом,
- буде исправно вештачко осветљење.

НАЛАЗ:

За смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу и који морају дуже да чекају на лет и даље су намењена три контејнера за становање, иста која је НПМ обишао и описао приликом претходне посете. Редовно се користе два, а трећи само изузетно, у случају да су капацитети попуњени. Према службеним наводима овај контејнер у претходном периоду није био у употреби. У њему су услови боравака значајно лошији и заиста делује да није коришћен дужи временски период: у њему се налазе три лежаја са непотпуном постељином, од којих један није био размонтиран а на другом су уочени трагови животиња, радијатор, сто и столица. На зиду просторије је рупа која је коришћена за уређаје за вентилацију. Просторија је била прљава, а вештачко осветљење је делимично исправно. НПМ сматра да је потребно да се овај контејнер или потпуно избаци из употребе или да се предузму мере да услови за боравак у њему буду на потребном нивоу, како би у случају потребе могао да се користи.

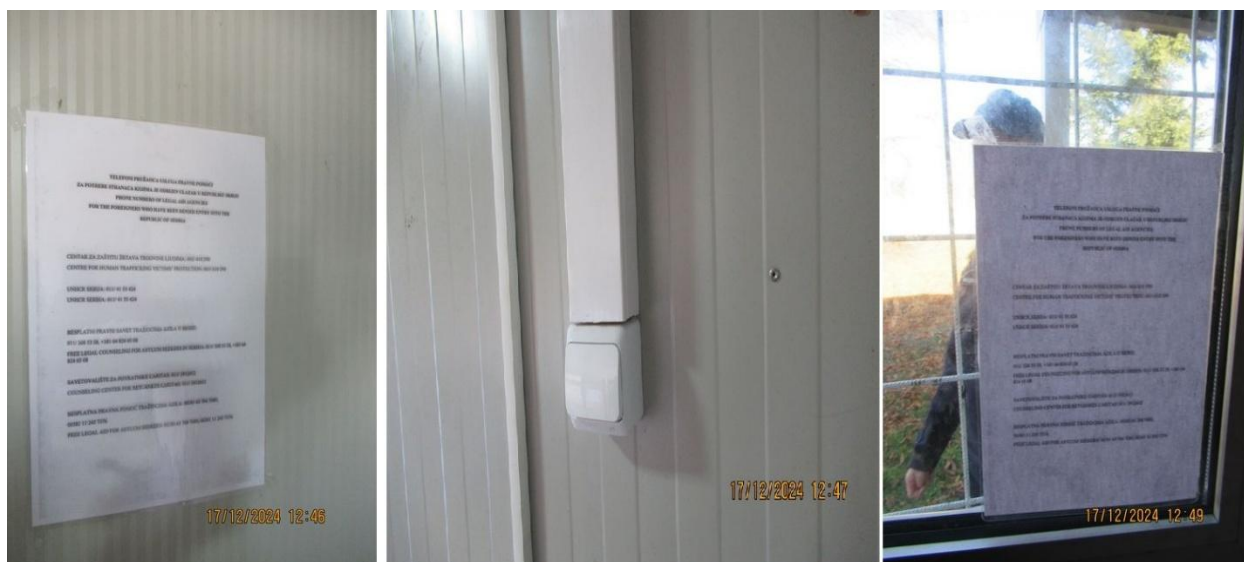

просторија за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу која се према наводима користи само ако су капацитети других просторија попуњени

У преостала два контејнера су исправљени недостаци на које је указано након претходне посете: постављени су тастери за позивање службеника који су функционални – притиском на тастер звук се активира у просторијама аеродромског обезбеђења које се налазе у непосредној близини и престаје тек након што неко од присутних у тој просторији притисне тастер; истакнута су обавештења о пружаоцима правне помоћи; топла вода је доступна на тушу (не и на лавабоу); вештачко осветљење је исправно.

просторије за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу које се редовно користе

информације о пружаоцима правне помоћи и тастер за позивање службеника

У оба контејнера хигијена простора је на ниском нивоу и постељина која је затечена на лежајевима је прљава. Према речима службеника обезбеђења контејнери се чисте и постељина се замењује након што странци који су их користили напусте просторије, иако то из уоченог стања није могло бити потврђено.

постељина

1.

УТВРЂЕНО

У просторијама за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу на Аеродрому "Константин Велики" постоје недостаци у погледу услова за боравак:

- једна просторија не испуњава материјалне услове;
- у свим просторијама је низак ниво хигијене простора;
- у свим просторијама је затечена прљава постељина.

РАЗЛОЗИ

Објекти за задржавање на месту уласка су често били неодговарајући, поготово за дужи боравак. Делегације ЦПТ-а су се у више наврата сусретале са особама које су данима биле држане у провизорним условима у аеродромским феоајима. Таквим особама би требало обезбедити одговарајуће могућности за спавање, омогућити приступ сопственом пртљагу и прикладно опремљеним тоалетима и погодностима за прање, те дозволити да свакодневно обављају физичку рекреацију на отвореном. Надаље, треба им обезбедити храну, те гарантовати медицинску негу, уколико је потребна.¹⁰

Имиграциони притворски центри требали би обезбедити смештај који је адекватно опремљен, чист и добро одржаван, те који нуди довољно животног простора у односу на број оних који ту борава.

Ти центри би требали имати адекватно осветљење (укључујући дневно светло), вентилацију и грејање.

Звона са алармом треба поставити у свим притворским просторијама у којима особље није стално присутно.

Сва притворена лица требају имати:

¹⁰ Стандарди ЦПТ: Страни држављани лишени слободе према законима о странцима, ЦПТ/Инф(97)10, пар. 26.

- кревет или подијум, те чист мадрац и чисте плахте;
- једноставан приступ санитарном чвору, укључујући ноћу;
- редован приступ основним санитарним потрепштинама (укључујући одговарајуће дозе сапуна, прашка за прање, тоалет папира, шампона, прибора за бријање, те зубне пасте и четкице за зубе) бесплатно;
- приступ тушу и врућој води;
- могућност да носе властиту одећу током боравка уколико је та одећа прикладна и, ако је потребно, да се та одећа опере и поправи;
- приступ неопходним производима и средствима како би одржавали чистоћу свог смештаја;
- приступ простору који се може закључати у којем могу чувати личне ствари;
- приступ храни и води за пиће. Оброци би требали узети у обзир религијске захтеве и прехранбене навике страних држављана.¹¹

ПРЕПОРУКА

Аеродром "Константин Велики" ће просторију која се за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу користи само изузетно или избацити из употребе или ће материјалне услове прилагодити важећим стандардима.

Аеродром "Константин Велики" ће обезбедити да у свим просторијама које се користе за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу буде одговарајући ниво хигијене простора и да буду опремљене чистом постељином.

4. ПРЕПОРУКА НПМ 2023. ГОД:

Аеродром "Константин Велики" ће странцима који се налазе у просторијама за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу дуже од 24 сата омогућити редован боравак на свежем ваздуху у трајању од најмање 1 сат дневно.

НАЛАЗ:

Странци који бораве у просторијама могу редовно да бораве на свежем ваздуху у простору испред контејнера једном дневно или више пута, у зависности од њихових захтева, временских прилика и расположивости службеника обезбеђења и њиховог обима посла. Тако, по правилу сви странци имају могућност свакодневног боравка на отвореном у трајању од 30 – 45 минута, а некада је то дуже одједном, некада излазе више пута дневно, а некада не желе напоље.

Уз разумевање свих изнетих околности, **НПМ указује да је боравак на свежем ваздуху особа које су из било ког разлога затворене од изузетног значаја за њихово ментално и физичко благостање, с обзиром да већину времена проводе у затвореном простору са ограниченим приступом природном светлу и свежем ваздуху. Боравком на отвореном би требало да се омогући вежбање, опуштање, свеж ваздух и изложеност сунцу. С тога, НПМ још једном указује руководству Аеродрома да је потребно обратити нарочиту пажњу на поштовање права странаца на боравак на свежем ваздуху у трајању од најмање један сат дневно.**

¹¹ Информативни документ ЦПТ: Имиграциони притвор, ЦПТ/Инф(2017)3, Поглавље 4. Одговарајући материјални услови за дуже боравке (преко 24 часа).